

درس‌های مدرسه نوین

اسبل لوپس

نویسنده پیام یونسکو

برنامه مدرسه نوین که با هدف رفع کاستی‌های مدارس سنتی در روستاهای کلمبیا تدوین شده است، حاوی راه‌حلهایی تغییرپذیر و کارآمد است که در سایر کشورها مورد استفاده قرار گرفته است.

در مدرسه «لانیئا»، آموزگار برای درس دادن جلوی تخته سیاه نمی‌ایستد، بلکه میان گروهی از دانش‌آموزان می‌نشیند. دانش‌آموزان نه پشت میزهای تک نفره، بلکه دور میزهای هشت ضلعی می‌نشینند. آموزگار نه درسی می‌دهد و نه دستوری. هر دانش‌آموز کتابچه راهنمای خودآموزی بر می‌دارد، آن را باز می‌کند و به تنهایی مشغول کار می‌شود. آموزگار هرگز فرمان سکوت نمی‌دهد، زیرا گفت‌وگو و کار گروهی در این مدرسه نه تنها پذیرفته شده است که حتی تشویق هم می‌شود.

«لانیئا» مدرسه‌ای روستایی در شهرستان کالداس واقع در منطقه قهوه خیز آند کلمبیاست که طبق اصول مدرسه نوین (Escuela Nueva) اداره می‌شود. این شیوه جدید که ابداع مربیان آموزشی کلمبیاست، کاستی‌های مدارس روستایی (کمبود ابزار آموزشی، کلاس و آموزگار) را دست‌مایه تجربه‌ای مثبت می‌سازد و با تقویت حس مسئولیت‌پذیری کودکان، آنان را به خودگردانی و فعالیت گروهی تشویق می‌کند.

ارنستو شیفلین، وزیر پیشین آموزش شیلی که اکنون ریاست دانشگاه سانتو توماس سانتیاگو را به عهده دارد، در ۱۹۸۵ نخستین مدرسه نوین کلمبیا بازدید کرده است. وی می‌گوید: «جالب‌ترین چیز در این نوع مدارس، تمرکز بچه‌هاست. گاهی، وقتی زنگ تفریح را می‌زنند بسیاری از دانش‌آموزان همچنان غرق در درس‌اند. من همچنین تحت تأثیر پرسش‌های فراوان دانش‌آموزان قرار گرفتم، چون این نشانگر کارایی روش جدید بود.»

خودآموزی

مدرسه نوین، شیوه خودآموزی را اساس کار خویش قرار داده است. این خودآموزی به وسیله کتابچه‌های راهنمایی صورت می‌گیرد که در زمینه‌های ریاضیات، علوم تجربی، علوم اجتماعی و زبان اسپانیایی تدوین شده است. این کتابچه‌ها فقط جزوات درسی نیستند، بلکه فعالیت‌ها و تمرین‌هایی را ارائه می‌کنند که کودک می‌تواند آنها را به تنهایی چه در مدرسه و چه خارج از مدرسه انجام دهد. راهنمایی‌های مشروح و دقیق کتابچه‌ها به کودک امکان می‌دهند که با آهنگ دلخواه خود در درس‌ها پیش برود.

به این ترتیب، هر دانش‌آموز می‌تواند به تناسب توانایی‌ها و وقتی که در اختیار دارد پیشرفت کند و هر قدر مایل است روی موضوع‌های مورد علاقه‌اش یا درک آنها که برایش دشوارتر است، تأمل کند. وی هنگام برداشت

دانش‌آموزان مدرسه نوین در کلمبیا مشغول انتخاب اعضای «دولت مدرسه» هستند.

ناتوانند. عمده‌ترین امتیاز کتابچه‌های راهنما آن است که هم آموزگاران نه چندان ورزیده می‌توانند شیوه تدریس آن را دنبال کنند هم استقلال دانش‌آموز را تا حدود زیادی حفظ می‌کند.

در نظام آموزشی مدرسه نوین، آموزش آموزگاران نیز دارای اهمیتی اساسی است. آنها باید روش کاربرد این ابزار آموزشی جدید را فراگیرند که هم دانش‌آموزان و هم جامعه را به مشارکت در تدریس تشویق می‌کند. همچنین باید از ایفای نقش سنتی آموزگار مستبد که فقط کارش انتقال دانش است، چشم‌پوشی کنند. آموزگاران هر سال سه دوره کارگاه آموزشی یک هفته‌ای را می‌گذرانند و در یک مدرسه آزمایشی نیز شرکت می‌کنند تا مزایای شیوه جدید را عملاً مشاهده کنند.

در مدرسه نوین، غیر از کتابچه‌های راهنما، آموزگاران و دانش‌آموزان مکان‌هایی را به عنوان «گوشه آموزش» تعیین و اطلاعات و اشیای مربوط به موضوع‌های کلاسی و محیط زیست‌شان را در آنجا گردآوری می‌کنند. مثلاً، دوست‌داران علوم طبیعی مکانی را به نگهداری گیاهان و حشرات منطقه خویش اختصاص می‌دهند.

مدرسه نوین همچنین با ایجاد یک «دولت مدرسه»، دانش‌آموزان را عملاً با زندگی مدنی و دموکراتیک آشنا

محصول قهوه می‌تواند از مدرسه غیبت کند تا به کمک پدر و مادرش برود و موقع برگشت به مدرسه، درس را از همان جایی دنبال کند که رها کرده بود. این نظام آموزشی امکان کاهش شمار آموزگاران را فراهم ساخته و از میزان ترک تحصیل دانش‌آموزان که در روستاهای کلمبیا رایج است، کاسته است. گفتنی است که پنجاه تا هفتاد و پنج درصد کودکان در روستاهای این کشور یا اصلاً به مدرسه نمی‌روند یا حداکثر دو سال درس خوانده‌اند.

برخی انتقاد کرده‌اند که دستورات کتابچه‌های راهنما بیش از حد کامل است و به همین علت، خلاقیت آموزگاران را محدود می‌کند. اما این کتابچه‌های ارزان و پرمحتوا به یک آموزگار امکان می‌دهد که به تنهایی یک کلاس را با دانش‌آموزانی در سطوح مختلف اداره کند، زیرا وقت بیشتری برای کمک کردن به دانش‌آموزان مبتدی و ضعیف‌تر به دست می‌آورد. منتقدان از این نکته غافل‌اند که آموزگاران در کشورهای روبه توسعه به قدر کافی آموزش نمی‌بینند.

شیفلین می‌گوید در امریکای لاتین «افسانه معلم خلاق رواج دارد که در درس‌آموزی به کودکان شگفتی‌ساز است.» اما چنانکه وی می‌گوید، واقعیت خلاف این است: «پنجاه درصد از نوجوانان امریکای لاتین پس از اتمام دوره شش ساله مدرسه ابتدایی، از درک سرمقاله روزنامه‌ها

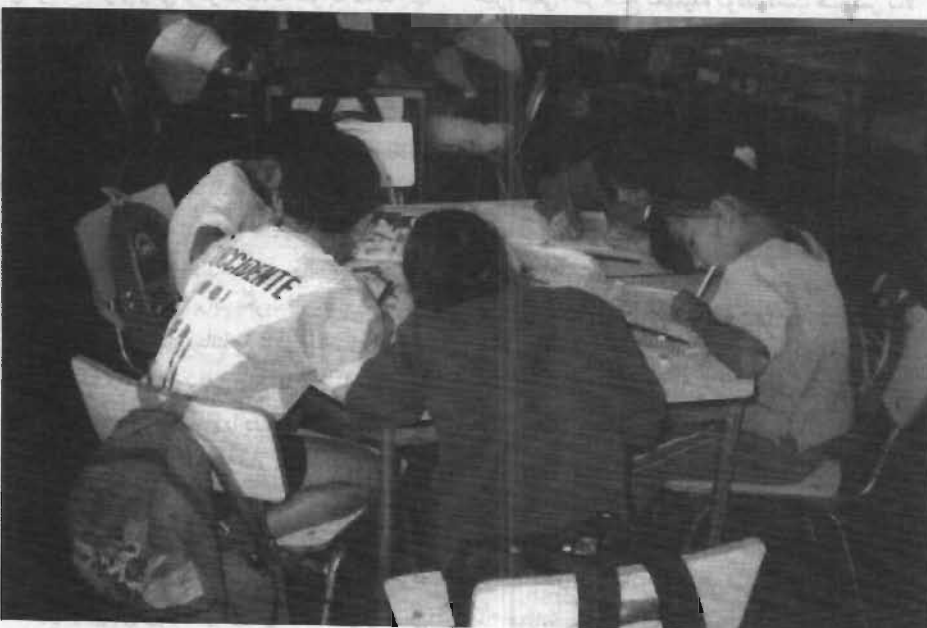
آموزش آموزگاران

طبق تحقیقات مذکور، مدارس نوین در شیلی و آرژانتین نتایجی به خوبی نتایج کلمبیا در ۱۹۹۳ باز می‌گردد. به گفته پرسی سو، نماینده یونیسف در مانیل، بازدیدکنندگان به شدت تحت تأثیر سطح علمی دانش‌آموزان و نیز اعتماد به نفس و راحتی آنان هنگام سخن گفتن در حضور بزرگسالان قرار گرفتند.

دانش‌آموزان مناطق روستایی فیلیپین که از این برنامه برخوردار شدند نیز اعتماد به نفس چشم‌گیری کسب کرده‌اند و علاقه بیشتری به تحصیل ابراز می‌کنند. برخی از والدین دانش‌آموزان فیلیپینی حالا ترجیح می‌دهند فرزندانشان را به این نوع مدرسه بفرستند نه به مدارس سنتی که در آنها برای هر گروه سنی آموزگاری جدا وجود دارد. آدونیس کوراسای دانش‌آموز سیزده ساله فیلیپینی در مورد این مدرسه می‌گوید: "انگار داریم در مدرسه خصوصی درس می‌خوانیم." او خیلی خوشحال است که مدرسه روستایش، بگاگینگ واقع در شهرستان بنگوئیت در شمال مانیل، حالا به او اجازه می‌دهد که کلاس‌های پنجم و ششم را هم در آنجا بخواند تا دیگر مجبور نباشد برای تکمیل دوره ابتدایی به جایی دیگر برود.

مدرسه نوین در کلمبیا مشکلات را در سطوح منطقه‌ای و ملی پشت سر گذاشته است. اداره آموزش منطقه‌ای یونسکو در امریکای لاتین و کاراییب که مقر آن در واقع، برای تفهیم این روش جدید تدریس به برخی آموزگاران که طی دوره آموزشی چیزی در مورد آن نشنیده‌اند به کار و اطلاعات بیشتری نیاز است. آموزگاران نیز هستند که به رغم درک روش جدید، از کاربرد آن اکراه دارند. رزام. تورس، کارشناس آموزش اهل اکوادور طی بازدید از چند مدرسه نوین در کلمبیا در ۱۹۹۲ متوجه شد که بسیاری از آموزگاران همچنان به روش قدیمی ادامه می‌دهند. وی وضعیت مدارس بازدید شده را چنین توصیف کرد: "شیوه جدید آموزشی با عملکردهای محافظه کاران و سنتی آمیخته است."

تعیین تعداد مدارس نوین در کلمبیا آسان نیست. زیرا با گذشت بیست سال از شروع این برنامه، بسیاری از مدارس فقط نام «نوین» بر خود دارند. بنیاد «والماموس آلاجنته» در بوگوتا اعلام کرده است که حدود ۱۲۵۰۰ مدرسه در کلمبیا شیوه جدید را به کار بسته‌اند. طبق آمار بنیاد مذکور، شمار آموزگاران که برای شیوه جدید آموزش دیده‌اند و آن را اجرا می‌کنند، از صدوپنجاه نفر در دهه شصت و پانصد نفر در ۱۹۷۵ به ده هزار نفر افزایش یافته است. زیرا با گذشت کار گروهی و خودآموزی محور شیوه جدید آموزشی در کلمبیا است.

مدرسه یک کلاس آزمایشی، به بازدید مسئولان بلندپایه فیلیپینی از مدارس نوین کلمبیا در ۱۹۹۳ باز می‌گردد. به گفته پرسی سو، نماینده یونیسف در مانیل، بازدیدکنندگان به شدت تحت تأثیر سطح علمی دانش‌آموزان و نیز اعتماد به نفس و راحتی آنان هنگام سخن گفتن در حضور بزرگسالان قرار گرفتند.

دانش‌آموزان مناطق روستایی فیلیپینی که از این برنامه برخوردار شدند نیز اعتماد به نفس چشم‌گیری کسب کرده‌اند و علاقه بیشتری به تحصیل ابراز می‌کنند. برخی از والدین دانش‌آموزان فیلیپینی حالا ترجیح می‌دهند فرزندانشان را به این نوع مدرسه بفرستند نه به مدارس سنتی که در آنها برای هر گروه سنی آموزگاری جدا وجود دارد. آدونیس کوراسای دانش‌آموز سیزده ساله فیلیپینی در مورد این مدرسه می‌گوید: "انگار داریم در مدرسه خصوصی درس می‌خوانیم." او خیلی خوشحال است که مدرسه روستایش، بگاگینگ واقع در شهرستان بنگوئیت در شمال مانیل، حالا به او اجازه می‌دهد که کلاس‌های پنجم و ششم را هم در آنجا بخواند تا دیگر مجبور نباشد برای تکمیل دوره ابتدایی به جایی دیگر برود.

مدرسه نوین در کلمبیا مشکلات را در سطوح منطقه‌ای و ملی پشت سر گذاشته است. اداره آموزش منطقه‌ای یونسکو در امریکای لاتین و کاراییب که مقر آن در

"ما می‌خواهیم افتخار کنیم که کشاورزیم و سعی می‌کنیم بهترین روش کار کردن روی زمین را یاد بگیریم"

می‌کند. دولت مدرسه که شامل کمیته‌های مختلف (کمیته نگاه‌داری باغچه، بهداشت، کتابخانه، انضباط ورزش و غیره) است، می‌کوشد با اتکا بر مسائل مورد علاقه و روزمره دانش‌آموزان به تقویت حس همکاری و قدرت مدیریت آنان بپردازد. مثلاً کمیته کشاورزی «لانینا» دارای یک باغ سبزی‌کاری و یک دام‌پروری است. دیوید کابال رئیس سیزده ساله این کمیته می‌گوید: "ما می‌خواهیم افتخار کنیم که کشاورزیم و سعی می‌کنیم بهترین روش کار کردن روی زمین را یاد بگیریم."

ویژگی دیگر مدرسه نوین آن است که برنامه‌هایش را با شرایط منطقه‌ای و شیوه زندگی ساکنان منطقه وفق می‌دهد. اولیای دانش‌آموزان و سایر روستاییان به طور منظم در فعالیت‌های مدرسه‌ای مشارکت می‌کنند. آنها به مرمت و نگاه‌داری ساختمان مدرسه کمک می‌کنند، مصالح آموزشی را تأمین می‌نمایند و حتی به آموزگار در کار تدریس یاری می‌رسانند. در این مدرسه دانش‌آموزان را به توجه به تاریخ و رسوم روستایشان تشویق می‌کنند. کتابچه‌های راهنما مثلاً به دانش‌آموزان پیشنهاد می‌کنند که به جمع‌آوری ضرب‌المثل‌ها، اسطوره‌ها، افسانه‌ها و حکایت‌های روزگاران پیشین منطقه‌شان بپردازند. بدین منوال مدرسه به یک منبع زنده اطلاعات اجتماعی تبدیل می‌شود.

ریچارد جی کرافت، استاد دانشگاه کلرادو، طی گزارشی که در ۱۹۹۷ برای بانک جهانی و آژانس امریکایی برای توسعه بین‌المللی (USAID) تهیه کرد، نوشت: "مدرسه نوین شاید موفقیت‌آمیزترین اصلاحات آموزشی است که من طی بیش از سی سال تحقیق در حدود بیست کشور مشاهده کرده‌ام. تقویت مهارت‌های آموزگاران باعث تحولاتی عمیق در برنامه‌های درسی، توسعه اجتماعی، رفتار دموکراتیک و در بازدهی تحصیلات شده است."

بانک جهانی در ۱۹۸۹، سه پروژه آزمایشی آموزشی دوره ابتدایی را در جهان که به نوآوری راستینی در آموزش انجامیده بودند برگزید. برنامه مدرسه نوین یکی از این سه بود. بانک توصیه کرده است که "درس‌های ناشی از این تجربه به طور گسترده برای مسئولان سیاست آموزشی در کشورهای رو به توسعه بخش شود." پس از آن، این الگو با موفقیت به گواتمالا صادر شد که به طور کامل در این کشور به اجرا در آمد (نگاه کنید به مطلب کادر ص ۱۶). کشورهای دیگری چون شیلی، آرژانتین و به تازگی نیکاراگوآ بخش‌هایی از آن را اقتباس کردند.

فیلیپین نخستین کشور خارج از امریکای لاتین است که این روش را برای بهبود آموزش در کلیه سطوح در مدارس ابتدایی روستاهای خود به کار بست که کیفیتی بسیار نازل دارند. فیلیپین تاکنون بیست و چهار مدرسه آزمایشی از این گونه در دوازده استان خود دایر کرده است. پایه‌گذاری این

یافته است (هرچند هزینه آن ده درصد بیش از شیوه سنتی است) چون بی‌تردید ارتقای کیفیت آموزش و کاهش تعداد آموزگاران مورد نیاز را در پی داشته است.

برای اجرای این اصلاحات آموزشی که به قول شیفلین "هدفش نه انعکاس جامعه که تغییر آن است"، لازم است که علاوه بر مسئولان دولتی یکایک آموزگاران نیز متقاعد شوند. این کاری عظیم و دشوار و در عین حال ضروری است.

در فیلیپین بیست و چهار مدرسه تک کلاس آزمایشی از شیوه مدرسه نوین الهام گرفته‌اند. بعضی از این مدارس را مردم ساخته‌اند.

دولت کلمبیا به حیات خود ادامه دهد. زیرا بانیان جنبش مدرسه نوین، هر بار که وزیری جدید وزارت آموزش را به عهده گرفته است وی را به بازدید از یک مدرسه «نوین» روستایی و یک مدرسه سنتی و مقایسه آنها فرا خوانده‌اند. به این ترتیب، حمایت دولت از شیوه جدید همچنان تداوم

بیست سال از شروع این برنامه، بسیاری از مدارس فقط نام «نوین» بر خود دارند. بنیاد «والماموس آلاجنته» در بوگوتا اعلام کرده است که حدود ۱۲۵۰۰ مدرسه در کلمبیا شیوه جدید را به کار بسته‌اند. طبق آمار بنیاد مذکور، شمار آموزگاران که برای شیوه جدید آموزش دیده‌اند و آن را اجرا می‌کنند، از صدوپنجاه نفر در دهه شصت و پانصد نفر در ۱۹۷۵ به ده هزار نفر افزایش یافته است. برنامه توانسته است به‌رغم فراز و نشیب‌های بودجه

در حال یادگیری

میرخا والدیس

روزنامه‌نگار مقیم سیوداد، گواتمالا

هشت متر است که هر یک به بخش‌هایی با توجه به موضوعات درسی و نیز گروه‌های سنی تقسیم شده‌اند، روی یکی از دیوارها، نقشه‌ای از روستا نصب شده که دانش‌آموزان آن را پشت یک آگهی تبلیغاتی رسم کرده‌اند. به منظور صرفه‌جویی در کاغذ، دانش‌آموزان کلاس اول و دوم پیش از آنکه استفاده از دفتر را شروع کنند، یاد می‌گیرند که خط‌ها و علائم نگارشی را روی شن رسم کنند.

دانش‌آموزان با سرعت دلخواه درس‌هایشان را می‌گذرانند. بنابراین، تحصیل آنها با فصل درو که باید به کمک پدر و مادرشان بروند، برخورد نمی‌کند. اگر دانش‌آموزی در پایان سال تحصیلی به سطح دلخواه نرسد، آموزگار فقط روی گزارش تحصیلی وی می‌نویسد: "در حال یادگیری".

تدریس می‌کردم، دانش‌آموزها بی‌اعتنا با کم‌رو بودند و چندان در کلاس مشارکت نمی‌کردند. برنامه روزانه من آن بود که درس را برای دانش‌آموزها شرح دهم و آنها در سکوت گوش کنند. وقتی از آنها می‌پرسیدم که سؤالی دارند یا خیر، حتی اگر هیچ نفهمیده بودند دست هیچ‌کس بالا نمی‌رفت.

حالا اوضاع چنان تغییر کرده که دانش‌آموزان خود به سراغ او می‌آیند تا پرسش‌هایشان را مطرح کنند. ایبولیتو پس از آنکه گیاهی را طبق دستورات کتابچه راهنمای درسی زیر نظر گرفته، از وی درباره فتوسنتز سؤال می‌کند. در این حین، دیگر دانش‌آموزان هم سرگرم مشورت با هم و مقایسه نتایج مشاهدات‌شان هستند.

در قفسه‌های کتابخانه پانزده عنوان کتابچه، هر یک در سه نسخه، دیده می‌شود. برگشتن گوشه صفحات کتابچه‌ها از استفاده فراوان آنها طی سالیان حکایت می‌کند. در اینجا نیز همچون سایر مدارس کلمبیا، سی و دو دانش‌آموز مدرسه «دولت مدرسه» خود را تشکیل داده‌اند. این انتخابات مطابق قواعد نظام انتخاباتی کشور شامل ثبت نام نامزدها در فهرست‌های انتخاباتی، صدور کارت برای رأی دهندگان و تبلیغات انتخاباتی صورت می‌گیرد. مدرسه دارای دو کلاس به اندازه‌های شش متر در

اویل، همه اولیا از روش‌های جدید مدرسه «رینودو هولاندا» در ۱۲۸ کیلومتری شمال سیوداد در گواتمالا راضی نبودند. چون آموزگاران به دانش‌آموزان تکلیف خانه نمی‌دادند، والدین گمان می‌کردند که آنها خوب درس نمی‌خوانند، نگرانی وقتی برطرف شد که متوجه شدند آنها واقعاً دارند پیشرفت می‌کنند. والدین امروز پی برده‌اند که تکالیف تحصیلی فرزندان‌شان با زندگی روزمره روستا آمیخته است.

ایبولیتو آلوارز، یازده ساله به پدرش که استاد بناست کمک می‌کند، اما این باعث نشده است که مدرسه را رها کند. ایبولیتو می‌گوید: "این روزها تکلیف من آن است که درباره روستایمان از پدر و مادرم سؤال کنم و از آنها بخواهم که تاریخ روستا را برایم بگویند".

مدرسه نوین روستای سانتا مارتا در استان باخا وراپاز یکی از ۲۰۸۴ مدرسه روستایی است که مشمول طرح ملی مدرسه نوین شده‌اند. این طرح را وزارت آموزش گواتمالا در ۱۹۹۱ طبق نمونه کلمبیا آغاز کرد و امروز شامل ۱۱۳۰۰۰ دانش‌آموز و ۳۵۰۰ آموزگار می‌شود. اسکار گوئره‌رو، آموزگاری و چهار ساله‌ای که دوازده سال سابقه کار دارد، از شش سال پیش این روش تدریس را اتخاذ کرده است. وی چنین می‌گوید: "در دوره‌ای که به روش سنتی

●Ernesto Schiefelbein, *Redfining basic education for Latin America: lessons to be learned from the Colombian Escuela Nueva*, UNESCO, IIEP, 1992.

●Noel F. McGinn, "Resistance to good ideas: Escuela Nueva in Colombia", in *Education reform in the South in the 1990s*, edited by Lene Buchert, UNESCO, 1998.